

Úvod

Jméno Rudolfa Bultmanna je spojováno s programem demytologizace. Tento program je v jeho teologii důležitý; můžeme dokonce říci, že jeho teologie na něm stojí. Je však nutno dodat, že aplikace demytologizace na teologické myšlení je přínosnější než samotný program. Předložená disertační práce ukazuje, že Bultmannova teologie není jenom demytologizace, ale skrze demytologizaci stále živá a i dnes aktuální teologie. Bultmann nebyl jenom exeget, ale také systematický a dialekticky myslící teolog.

V roce 1941 Bultmann poprvé zveřejňuje před členy Vyznávající církve program demytologizace novozákonní zvěsti. Přednáška nese název „*Neues Testament und Mythologie (Das Problem der Entmythologisierung der neutestamentlichen Verkündigung)*“¹. Ohlasy na tento program přicházejí po deseti letech. Na konci padesátých let debata nad demytologizací pomalu utichá, a tím se i Bultmannova teologie vytrácí z centra dění. V Čechách reagovali na Bultmannův program v jeho vrcholné fázi J. B. Souček, J. M. Lochmann a později také Z. Trtík. Všichni tři se snažili dojít skrze kritický pohled a charakterizování hlavních nejasností k pochopení. Z širšího úhlu pohledu se v 21. století zabývá Bultmannem O. A. Funda. Všichni

¹ SCHMITHALS, W. *Die Theologie Rudolf Bultmanns*. Tübingen : J. C. B. Mohr, 1966. s. 254.

jmenovaní krom Trtíka Bultmannovu teologii analyzují. Samotný Trtík staví Bultmannovu práci do konfliktu s myšlením teologů jeho doby, a zastává spíše komparativní než analytický postoj. Demytologizace jako metoda hermeneutiky přesto zůstává i dnes tématem bádání, jak můžeme vidět v díle P. Pokorného či v překladu M. Oeminga od F. Čapka.

Na českém území metoda demytologizace nebyla reflektována do té míry, jak tomu bylo v sousedním Německu. Vlnu kritiky, kterou tento program nejen na teologických fakultách vyvolal, dokazuje množství útlých spisů jak jednotlivců, tak celých profesorských sborů. V zásadě se jedná o hlasy, které polemizují s Bultmannovým programem. Autor knihy „*Geschichte und Heilsgeschichte in der Theologie Rudolf Bultmanns*“, H. Ott, je tak jedním z mála, kdo se pokouší ujednotit značně nejasnou Bultmannovu teologii a přitom zachovat její teologicko-filosofickou koncepci. V současné době nestojí ani v Německu Bultmannova teologie v centru pozornosti. Přesto od 12. března 1998 funguje v Marburgu/Lahn společnost, která nese jeho jméno „*Rudolf-Bultmann-Gesellschaft für Hermeneutische Theologie*“². Cílem této společnosti je nejen zkoumání Bultmannova hermeneutického konceptu, ale pořádá zhruba jednou za dva roky přednáškové bloky, ve kterých se

² Nenalezen. *Rudolf-Bultmann-Gesellschaft für Hermeneutische Theologie* [online] [cit. dle 10. dubna 2007]. Dostupné na internetu: <http://www.univie.ac.at/bultmann/>

diskutuje nad aktuálními tématy doby ve vztahu k teologii Rudolfa Bultmanna.

Obsah a struktura práce

Předložená disertační práce je rozdělena do dvanácti kapitol a je doplněna třemi exkurzy. V prvním je zpracován Bultmannův pohled na problematiku zázraku (Wunder) a divu (Mirakel), kdy toto dělení je důležité pro pochopení Bultmannova pojetí Ježíše a s ním spojené spásy a eschatologie. Ve druhém, který je součástí osmé kapitoly, je rozebrán vliv literatury na teologické myšlení u Rudolfa Bultmanna. Poslední, v deváté kapitole, se zabývá pavlovskou problematikou těla jako „σῶμα“ a „σάρξ“. Bultmann na tomto základě chápe člověka v okamžiku setkání s Božím Slovem dialekticky, kdy však nemluví o „σῶμα“ nebo „σάρξ“, ale o lidské *vlastní* či *nevlastní* existenci.

Žádnému teologovi nelze správně porozumět bez znalosti jeho životních osudů. Ve druhé kapitole je podán Bultmannův životopis. Problém, se kterým jsem se zde musela potýkat, je fakt neexistence jakéhokoliv komplexního životopisu v knižní podobě. Pouze na konci knihy, která obsahuje sbírku dopisů mezi Barthem a Bultmannem³, je krátký autobiografický portrét napsaný

³ BULTMANN R. Autobiographische Bemerkungen. s. 313 - 324. In BARTH, K. *Karl Barth-Rudolf Bultmann Briefwechsel 1922-1966*. Band 2. Briefe V. Zürich :

samotným Bultmannem. Veškeré další informace o jeho životě jsou shromážděny z použité literatury a elektronických dokumentů. Jejich plný výčet je součástí disertační práce.

Charakterizovat Bultmannovo značně nekonzistentní teologické myšlení bylo úkolem třetí kapitoly. Bultmann je řazen do proudu, tzv. dialektické teologie, která odmítá chápat Ježíše jako učitele mravních a etických hodnot, jak tomu bylo v liberálním pojetí. Dále nevidí náboženství jako stav, kde je dán důraz na vnitřní náboženské prožívání. Bultmann ještě do 20. let plně zastává pozici liberálního teologa. K jeho odvratu přispěla recenze, jež napsal na druhé vydání Barthova Listu Římanům (1922). Také přijetí existenciální filosofie Martina Heideggera do vlastní teologie ho dostává z liberální a pietistické myšlenkové jednostrannosti. Aplikováním existenciální filosofie na teologii vyřešil významný problém. Podařilo se mu učinit svoji teologickou řeč životaschopnou a hlavně nadčasovou! Po prožitých válkách se v teologii objevil zásadní problém zvěstování a komunikace se současným člověkem. Bultmann se skrze demytologizaci neboli existenciální interpretaci obrací k člověku a říká: „*Will man von Gott reden, so muss man offenbar von sich selbst reden*⁴.“ Vyjadřovat se v dialektice o Bohu jako o sobě je z Bultmannova pohledu nejadekvátnější

Theologischer Verlag, 1971.

⁴ BULTMANN, R. Welchen Sinn hat es, von Gott zu reden? In BULTMANN, R. *Neues Testament und christliche Existenz*. Tübingen : J.C.B. Mohr, 2002. s. 3/28. (Dále jako zkratka NTuCH.)

cesta, jak „moderní“ člověk může poznat Boha a tím i vlastní existenci. Bible jako dokument víry ve svých mýtech ukrývá pravou zvěst, která se pouze jako demytologizovaná informace stává aktuální a schopná oslovení. Bůh je přítomen skrze zvěstování Slova, které má moc dát člověku pravou eschatologickou existenci, resp. život z pravé budoucnosti. Bultmannova teologie není a ani nechce být nějakou naukou či návodem, jak se dostat blíže k Bohu. Naopak zdůrazňuje závazek a tíhu, kterou na sebe člověk přebírá, chce-li být tím, kdo má budoucnost a jistotu v nejistotě. Jeho snaha o vyjádření zodpovědnosti člověka za sebe samého a své činy je zdůrazněna mnohem více, než je tento pojem vnímán v dnešní době. Hlavním úkolem teologie je podle Bultmanna explikovat seberozumění věřícího a pojmově vyjádřit lidskou existenci⁵, která je dána od Boha. Ač se Bultmann vymanil z pozice liberálního teologa, přesto musíme konstatovat, že v jeho práci nacházíme její vliv, který je nejvíce patrný v knize „*Marburger Predigten*“. Bultmann je dále představitelem *školy dějin forem*, která se kriticky staví k biblickému textu. Jen skrze tento kritický pohled a existenciální důraz dochází podle Bultmanna ke správnému pochopení člověka před Bohem, v čemž je spatřován velký vliv teologie apoštola Pavla a lutherské koncepce ospravedlnění pouhou vírou. Nejen tyto momenty ho vedou k

⁵ BULTMANN, R. *Das Problem einer theologischen Exegese*. In NTuCH. s. 33/352-353.

důrazu na zvěstování a kázání Božího slova.

Celé Bultmannovo myšlení se odvíjí od základu, který vytvořil svou badatelskou exegetickou prací. V souvislosti s exegezí Bultmann neodmítá liberální pojetí historicko-kritické metody, ale chápe ji jako první krok k živému Kristu⁶. Bultmann neupřednostňuje ani nábožensko-dějinnou exegezi, kterou charakterizuje jako nedokonalou vzhledem ke svému nedostatečnému vyjádření pojetí lidské existence. Naopak časově-dějinnou exegezi spolu s věcnou exegezí chápe jako adekvátnější, i když do jisté míry také jako nejasnou cestu k nalezení vlastní existence v textu. V Bultmannově exegezi hrají velkou roli otázky, které jsou textu pokládány, neboť jen ty umožňují existenciální střetnutí. To má být podle Bultmanna cílem exegeze. Časový odstup mezi textem a interpretem neznamena příčinu nedorozumění, ale naopak se stává příležitostí k novému přístupu a interpretaci nejasností. Bultmann proto klade důraz na neustálou interpretaci jako úkol exegeze, neboť jen skrze ni je možno Bibli pochopit, a tím i pochopit lidskou existenci jako nové bytí. Otázky, které člověk klade v souvislosti s textem, směřují k opětnému nalezení či rozvinutí vlastní existence. Tyto otázky vyrůstají z lidského *přeporozumění*, které znamená částečné rozumění vlastního bytí.

⁶ PIŠTORA, A. Hermeneutika Rudolfa Bultmanna. In POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění od základních otázek jazyka k výkladu bible*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2006. s. 320.

Předporozumění obsahuje jak existenciální, tak existenciální složku. Jen na základě předporozumění lze vyvodit „*Sein-Können*“ jako vlastní možnost rozumějícího. Textu tak můžeme rozumět pouze za předpokladu, že máme předběžný vztah k věci, o kterou v textu jde. Veškeré naše tázání pramení z otázky po Bohu. Jen na základě vztahu k Bohu může člověk podle Bultmanna klást existenciální otázky. Problém, který s sebou přinesla Bultmannova exegeze, je její aplikace hermeneutických pravidel jak na historický, tak na biblický text. Podle Bultmanna totiž „interpretace biblických textů nepodléhá jiným podmínkám rozumění jako každá jiná literatura⁷.“ Tento postoj může vést k naprostému zhroucení biblické exegeze, kdyby pro Bultmanna největší autoritou nebyla autorita samotného Písma.

V Bultmannově centru pozornosti stojí člověk, který se setkává se světem Bible. Tento člověk má povinnost dojít skrze text k pochopení vlastní existence. Z exegetického pohledu Bible nepodléhá jiným podmínkám rozumění, než jakýkoliv jiný text, ale rozdíl je v sebezpochopení člověka a v jeho otázkách. Věřící člověk pokládá otázky z víry a tedy takové, které rozvíjejí jeho křesťanskou existenci. Na Bibli míří existenciální otázky, na které jsou skrze text dány existenciální odpovědi. Nevěřící člověk nehledá svoji vlastní existenci v biblickém textu, ale obrací se na něho jako na historický dokument. Exegeze a

⁷ BULTMANN, R. *Das Problem der Hermeneutik*. In NTuCH. s. 243/231.

následná interpretace textu má podle Bultmanna vypadat následovně: interpretace musí být bez předsudků, bez předpokladů a objektivní. Na základě předporozumění musí dojít k existenciálnímu střetnutí, tzn. k rozhodnutí. Exegeze textu není nikdy definitivní, neboť ani poznání lidské existence není konečné. Splnit podmínku, aby text byl zcela objektivní a bez předpokladů, je však podle Bultmanna nemožné⁸.

Exegetickým bádáním na půdě Nového zákona přichází Bultmann s programem demytologizace neboli existenciální interpretace novozákonní zvěsti. Tento program má své kořeny v Heideggerově ontologické analýze „*Dasein*“. Demytologizace je základním rysem Bultmannovy teologie. Bez ní nelze jeho práci pochopit. Demytologizace je metoda hermeneutiky, která se pokouší nalézt v mýtickém hávu biblického svědectví existenciální jádro. To má být následně interpretováno současnému člověku. Opodstatněným důvodem demytologizace je fakt, že současný člověk již nevěří ve svět mýtů, ale zároveň hledá cestu k Bohu. Bultmann odmítá mýty, protože objektivizují „*das Jenseit*“ k „*Diesseit*“, mluví o nadsvětském světsky, o božském lidsky, a to proto, aby vše bylo disponibilní pro rozumové chápání v tehdejší době⁹. Úkol moderního myšlení podle Bultmanna tkví v kritice

⁸ viz disertační práce podkapitoly 4.2.3 a 4.2.4

⁹ BULTMANN, R. Zum Problem der Entmythologisierung. In BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos* II. 2. Aufl. Hamburg-Bergstedt: Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1965. s. 184.

novozákonního obrazu světa, neboť dnešní člověk již ví o své odpovědnosti za sebe samého a za svou svobodu. Na tomto základě může rozumět Bohu jako osobnímu bytí. „Pravého smyslu mýtu je dosaženo ve víře, která nemá za svůj předmět představy Nového zákona, nýbrž je svobodou od moci tohoto světa a otevřeností pro Boha¹⁰.“

Bultmannův odmítavý postoj k mýtům nesdílí Paul Tillich a Karl Jaspers. Oba více či méně vnímají mýty jako symboly, které vyjadřují myšlení minulosti. V tom se shodují s Bultmannem, ale oproti němu dávají mýtům zvěstný charakter, tzn. jsou nositelem významu. Tillich sice odmítá „nenarušený“ mýtus, avšak poukazuje na nutnost „narušeného“ mýtu pro současné myšlení. Pro Jasperse je mýtus šifrou transcendence. V mýtické řeči jde podle něho o skutečnou všední realitu, protože v této realitě se uskutečňuje rozhodnutí a existence. Jaspers však podotýká, že vše, co mýtus vyjadřuje, je přítomná forma řeči, která ale nesmí být brána jako předmětná¹¹. Bultmann Jaspersovo pojetí odmítá, neboť u něho se jedná spíše o filosofii než teologii. Naopak Tillichovo myšlení je Bultmannovi bližší skrze jeho odmítnutí, tzv. démonizace mýtu. Shodně s Bultmannem

¹⁰ TRTÍK, Z. Teologický problém Rudolfa Bultmanna. *Náboženská revue*, 1959, roč. 30, s. 158.

¹¹ JASPERS, K. *Die Frage der Entmythologisierung*. 1. Aufl. München : R. B. R. Piper & Co. Verlag, 1981. s. 25.

hovoří o mýtech také S. Daněk, který na přelomu 19. a 20. století přichází s obdobně kritickým pohledem na biblický text¹².

Bultmann nazývá demytologizaci „metodou rozumění“, tedy existenciální interpretací. Jeho snahou není mýty eliminovat, ale naopak kriticky interpretovat, a tím oslovit současného, „moderního“ člověka. Někteří jeho oponenti v tomto pokusu spatřují bourání mýtu, přílišné zdůraznění rozumu, ohrožení zvěstování, které se tak stává nezávislé na výsledcích historické práce. Ernst Lerle praví, že Bultmann „demytologizuje novozákonní vědu a nikoliv Nový zákon¹³“. Bultmann podle některých ruší možnost dalšího zvěstování, které má svůj pramen v Bibli. Čin spásy se v jeho pochopení stává prázdným činem Ježíše. Pokud můžeme s některými výtkami vůči Bultmannovu programu souhlasit, musíme zdůraznit: za prvé, že Bultmannovo slovo demytologizace je skutečně nevhodně zvolené, neboť vyjadřuje její negativní stránku, a jí je rušení mýtů. Bultmann si je dvojznačnosti tohoto slova vědom a užívá raději pojem existenciální interpretace. Přesto kritika nemíří na existenciální interpretaci, ale na demytologizaci. Za druhé částečně musíme souhlasit s Karlem Barthem, který nechápe, proč Bultmann některé mýty interpretuje a jiné nikoliv. Barth ve své knize *„Rudolf Bultmann – Ein Versuch, ihn zu*

¹² DANĚK, S.C. *Vybrané studie*. Zpracoval BIČ, M., Praha : Kalich, 1977. s. 63.

¹³ LERLE, E. *Kritik an Bultmann : Religionspsychologische Randbemerkung zur Entmythologisierung des NT*. 1. Aufl. Frankfurt am Main : Lutheraner-Verlag, G.m.b.H., 1953. s. 51.

verstehen“ dále podotýká, že demytologizace není potřebná. Bultmann opravdu jasně neukazuje, proč zrovna *tento* mýtus demytologizuje. Je nutno ovšem dodat, že demytologizací podrobuje v zásadě mýty, které vyprávějí o dění spásy. Barth také Bultmannovi vytýká jeho nedostatečnou pozornost ke Starému zákonu. Ač je tato výtka opodstatnělá, je nutné zmínit, že Bultmannova „nepozornost“ vůči Starému zákonu má svůj kořen v jeho pochopení Ježíše Krista.

Většina kritiky, která směřuje na Bultmanna, je u jeho oponentů založena na jejich nedostatečném rozlišení „mýtu jako mýtického myšlení“ a samotného „bytí mýtu“. Demytologizace není v dějinách nic nového. Problém nastává, jak ji provádí Bultmann, který skrze ni překonává objektivizující tendenci mýtu. Nebezpečí ukryté v demytologizaci je důsledný racionalismus, který nahrazuje výrazové formy minulosti novými. Přesto, že se Bultmann pohybuje na úzké hranici, bylo by chybné říci, že jeho demytologizace představuje racionalizaci křesťanského zvěstování. V jeho případě jde o výklad novozákonních výrazových forem, což je a vždy bylo úkolem teologie. Cílem demytologizace je snaha o oslovení současného člověka. Oslovení je možné skrze užití existenciální interpretace, která umožňuje nově pochopit text. Skrze pochopení dochází k otevření lidské existence, jež se tak může setkat s Bohem, který člověku otevírá eschatologickou budoucnost. Demytologizace je

podle Bultmanna následkem dějinného vývoje oprávněným řešením, kdy její aplikace na novozákonní texty je zaměřena na člověka a na jeho autentické existování.

Demytologizace ústí k pochopení eschatologického dění jako již zde přítomného. Eschatologií rozumí Bultmann nynější konečné platné dění, které je výsledkem Božího jednání¹⁴. Požadavek demytologizace je nejzřetelnější v jeho pochopení eschatologie, neboť veškeré zprávy o konci světa a opětovném příchodu Ježíše Krista pro něho představují mýtus. Eschatologické dění se podle Bultmanna stává přítomným skrze událost Ježíše Krista. Slovo Boží je tím nejdůležitějším, co má být nyní zvěstováno, neboť s sebou nese požadavek rozhodnutí. Současnost je podle Bultmanna místem, kde dochází k rozhodnutí, v němž probíhá volba mezi životem a smrtí.

Bultmann své pojetí eschatologie staví na teologii apoštola Pavla a na evangelistu Janovi. Pro oba je Ježíš Kristus „nosičem posledního času“, protože káže Boží vůli. Zároveň ani jeden nepochybuje, že již došlo k obratu eónu. Smyslem Ježíšových kázání je volání k rozhodnutí a pokání. To nemá probíhat někde v daleké budoucnosti, ale právě teď, zde a nyní, skrze svobodný čin. Tím se i církev stává eschatologickým fenoménem a proto jejím hlavním úkolem je srozumitelné zvěstování a kázání. Bultmann na tomto základě odmítá veškeré

¹⁴ SCHMITHALS, W. *Die Theologie Rudolf Bultmanns*, s. 306.

představy Starého a Nového zákona o konci světa. Podle něho se totiž již v prvokřesťanství začíná prosazovat přítomná forma eschatologie. Ta vychází z kultu Krista a rozvíjí se pod vlivem zbožnosti. Nyní se již nemá čekat na druhý Ježíšův příchod, neboť nyní je eschatologické Nyní jako „*Sein im Augenblick*“, ve kterém dochází k rozhodnutí. Bultmannova dialektika je patrná v jeho pochopení křesťanské existence, kde se jedná o dění mezi „*schon nicht*“ a „*noch nicht*“. Člověk již není uvězněn v minulosti a dokonce částečně participuje na budoucnosti. Mytologické prvky, které jsou u Pavla přítomny, Bultmann u Jana již nenalézá. Z toho plyne, že mytologie je přenesena do dějin, a tím má „demytologizace svůj počátek v samotném Novém zákoně, a proto i dnešní demytologizační úkol je úkolem oprávněným¹⁵.“ Bultmann tak přebírá z janovské eschatologie spirituální, transcendentní část a od Pavla jeho existenciální důraz.

Bultmannova eschatologie stojí na opačné pozici k Albertu Schweitzerovi, který zastává futurálně pochopenou eschatologii. Opožděná paruzie je podle Schweitzera důsledkem zatvrzelosti lidí, a proto je nutno vyčkávat a zbylý čas využít ke zvěstování. Přítomný aspekt zde zastupuje Duch svatý, který zpřítomňuje Ježíše zde na zemi. K jeho úplnému zjevení dojde až na konci věků. V Ježíšově eschatologickém pojetí jako historické

¹⁵ BULTMANN, R. *Ježíš Kristus a mytologie*. 1. vyd. Přel. I. Tretera. Praha : OIKOYMENH, 1995. s. 25.

osoby se Bultmann shoduje se Schweitzerem, neboť pro oba Ježíš očekával Boží království v budoucnosti, resp. za svého života. Schweitzer tuto budoucnost vidí jako stále možnou, Bultmann budoucí nalézá již uskutečněné v Jeho kříži. Rozdíl mezi nimi je v pochopení eschatologie po Ježíšově vzkříšení. Schweitzer dostatečně nerozlišuje mezi Ježíšovými slovy jako takovými a jejich významem pro nás. Oproti tomu Bultmann Ježíšova slova chápe jako budoucnost jeho jako člověka. Vzkříšení jako stálou přítomnost, tzn. to, co Ježíš viděl jako budoucí, je pro nás již přítomné. Oba zmíněné teology reflektuje ve své knize „*Heil als Geschichte: heilsgeschichte Existenz im NT*“ Oskar Cullmann, pro kterého není nejdůležitější otázkou eschatologie futurální či přítomní, ale zda se má eschatologie interpretovat existenciálně nebo má být chápána jako dění spásy. Cullmann kritizuje Bultmanna za jeho užívání spojení „*schon nicht*“ a „*noch nicht*“, které vyjadřuje dějinné dění. Podle Cullmanna je lepší mluvit o „*schon*“ a „*noch nicht*“, neboť se jedná o přesnější specifikaci vlastního napětí mezi minulostí a budoucností. Zároveň také odmítá Bultmannovo pojetí eschatologie jako času rozhodnutí (*Entscheidungszeit*) a užívá pojem konec času (*Endzeit*). Ten je možno pochopit jako čas rozhodnutí a zároveň jako poslední čas. Cullmannovo pojmosloví je zde jasnější. Bultmannovou snahou bylo člověku ukázat eschatologii jako přítomnou, jako mezidobí, ve kterém je

nutno se rozhodnout pro budoucnost, která k nám přichází jako skrytá a nepředmětná přítomnost. Zde je patrný vliv existenciální filosofie. V Bultmannově pojetí eschatologie můžeme vidět velký optimismus, svobodu, důraz na člověka, na jeho rozhodnutí a možnost eschatologického existování. To je umožněno skrze spásný čin Boha, který se zjevil na kříži v podobě Ježíše Krista.

Bultmann podobně jako Barth odmítá bádání o historickém Ježíši. Význam jeho osoby vidí v jeho zvěstování a nikoliv v jeho historické podobě. Tu charakterizuje jako mytologickou¹⁶, neboť o žádném Ježíšově výroku v evangeliích nelze s určitostí říci, že je nesporně původní. Bádání o historickém Ježíši je pro Bultmanna nepotřebné, nelegitimní a v zásadě i nemožné. Tím ohraničuje Ježíše na pouhé „*Dass*“, a popírá nutnost znalosti jeho osoby pro křesťanskou víru, neboť „*Wie*“ žil není dnes možno zrekonstruovat. Bultmann se v debatě s Ernstem Käsemannem¹⁷ nebrání Ježíšově historické přítomnosti v dějinách, ale vyzdvihuje především kontinuitu, resp. dějinnou interpretaci dějin, která umožňuje existenciální střetnutí. Problém vztahu mezi pozemským a vzkříšeným Kristem řeší pomocí existenciální interpretace, skrze kterou vidí Ježíše jako historický fenomén a

¹⁶ BULTMANN, R. Zu J. Schniewinds Thesen. In BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos I*. 1. Aufl. Hamburg-Volksdorf: Herbert Reich, Evangelischer Verlag G.m.b.H., 1951. s. 124. (Dále jako zkratka KM I.)

¹⁷ BULTMANN, R. *Antwort an E. Käsemann*. In BUTLMANN, R. *Glauben und Verstehen IV*. 1. Aufl. Tübingen : J.C.B. Mohr, 1965. s. 190 - 198.

zároveň rozhodující eschatologickou událost, jež je přítomna na zemi skrze zvěstování. Říká, že kdyby význam Ježíše tkvěl v jeho osobnosti, byl by vyčerpán již v první generaci¹⁸. Proto Bultmann odmítá brát evangelia jako přímý pramen k poznání historického Ježíše. Zároveň zdůrazňuje, že ani pro Jana a Pavla neměl historický Ježíš velký význam¹⁹.

Význam Ježíše pro Bultmanna tkví především v náhledu, že je církví viděn jako Kristus, který je přítomen skrze kérygma. Proto zmrtvýchvstání není historická událost, ale předmět víry, který podporuje význam kříže. Jen ve zvěstování kříže nás podle Bultmanna potkává Kristus jako ukřižovaný a vzkříšený. Tím je Ježíšův kříž centrálním obsahem kérygmatu. Je podnětem, předmětem a prostředkem k zasažení člověka, spásným Božím jednáním v přítomnosti. Vzkříšení Ježíše pro Bultmanna není jednorázová událost, která se přihodila v minulosti, ale k jeho vzkříšení dochází vždy tam, kde je zvěstován. Na tomto základě Bultmann odmítá Starý zákon, protože ten vypráví o minulosti, kde byly slova a činy. Jenom Nový zákon mluví o „*λόγος*“, které se děje nyní. Starý zákon Bultmannovi slouží jako „předstupeň“ k pochopení vzkříšeného Krista. Bultmann dává velký důraz na zjevení Boha v dějinách skrze Ježíše Krista, na dění spásy, která pro nás představuje zázrak (nikoliv div). Zjevení je podle něho

¹⁸ BULTMANN, R. *Die Christologie des Neuen Testaments*. In NTuCH. s. 100/246, 104/250, 105/251.

¹⁹ BULTMANN, R. *Die Christologie des Neuen Testaments*. In NTuCH. s. 109/255.

„rozprostření zastíněného, vyvození skrytého“²⁰ a to ve slově a nebo dění. V Bultmannově pochopení zjevení hraje významnou roli předporozumění, neboť my na jeho základě víme o zjevení, a tak můžeme dojít k poznání vlastní existence skrze víru, kterou nám zjevení jako Boží čin zprostředkovává. V člověku je podle Bultmanna neustále živá otázka po spáse jako po Bohu. Veškeré pokusy o získání vlastní existence bez spolehnutí se na Boha se však stávají hříchem.

Obsahem zjevení je Slovo, a to přímo slovo Boží, které se událo a má charakter výpovědi a nároku. Po člověku se žádá odpověď a tou je poslušnost celou svojí osobou. Pokud člověk Slovo odmítne, zůstává v temnotě a hříchu. Bultmann vidí ve zjevení hlubší rozměr. Tím je slovo Ježíše Krista, jež ukazuje člověku hlavně jeho lidství. Zjevení, skrze které člověk může pochopit sám sebe, umožňuje jeho proměnu a bytí v novém životě. Nový život není Bultmannem pochopen mysticky či jako neustále prožívající zbožnost, ale jako dar od Boha, který umožňuje eschatologické bytí v nové existenci jako „*Sein-können*“. Vztah ke světu je potom charakterizován jako „*Entweltlichung*“. Zjevení umožňuje přesunutí člověka do nové polohy existence, tak jak to bylo učiněno v Ježíši Kristu „*ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο*“. Zjevení můžeme poznat jen z pozice víry ve

²⁰ BULTMANN, R. Der Begriff der Offenbarung im NT. In BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen III*. 3. Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1965. s. 1/5 - 6. (Dále jako GuV III.)

zjevení, kde hlavním není porozumět obsahu slova, jak je tomu u exegeze. Cílem se zde stává pochopení „Dass“ slovo je zjeveno v Ježíši, „Dass“ tím Slovem je Ježíš.

S Bultmannovým pochopením Ježíše však nesouhlasili již jeho žáci. Ti se pokoušejí Bultmannovo zúžení „Dass“ rozšířit o „Wer“, „Wie“ a „Was“. Problematiku v zásadě otevírá Käsemannova kniha „*Das Problem des historischen Jesus*“ (1953). Směr bádání jeho žáků je odlišný od liberální teologie, neboť oproti ní se pro ně výchozím bodem stává víra, na jejímž základě se tážou historie. Gerhard Ebeling volí cestu na jejímž konci potvrzuje historického Ježíše. Dle jeho názoru „tehdy nikdo neměl žádný důvod k tomu, aby pochyboval o Ježíšově historické existenci²¹“, a proto nikdo nepřikládal historickým informacím takovou váhu, aby je zmiňoval. V Lukášově evangeliu tak vidí historicky věrnou tradici, na jejímž základě nelze Ježíšovo slovo oddělit od jeho osoby. Ebelingův obraz historického Ježíše je ochuzen o stránku spirituální. Bultmannův žák Herbert Braun chápal vztah mezi člověkem a Ježíšem jako *ja mám povinnost* (Ich soll), které je stálým aspektem pro lidskou bdělost, a *ja smím* (Ich darf), o kterém mluví jako o „radikálním požadavku“ a „radikální milosti“. Ty jsou typické pro život historického Ježíše. Braun učinil adekvátní pnutí mezi oběma požadavky, a tím na rozdíl od Ebelinga motivuje člověka na cestě k Bohu. V jeho případě se

²¹ EBELING, G. *Podstata křesťanské víry*. 1. vydání. Přel. O.A. Funda. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 40.

jedná o silný antropologický důraz, který je v tomto případě adekvátní. Problém Brauna spočívá v jeho pokusu o demytologizaci pojmu Bůh, kterého chápe silně antropologicky. Tím redukuje obsah kérygmatických forem na sebepochopení člověka před Bohem. Odmítnutím Bultmannova pojmu „předpoklad“ činí Boha takovou autoritou, že se stává, dá se říci, překážkou našeho pochopení evangelia. Extrémní formu pohledu na historického Ježíše pak přináší do teologického prostředí Wolfhart Pannenberg. Bultmann se oproti svým následovníkům s problémem historického Ježíše lépe, ale nikoliv dostatečně vyrovnal. Jeho interpretace Ježíše je poměrně neteologicky vyjádřena, což je na jednu stranu pozitivní. Na stranu druhou je nutno přijmout fakt, že se u Bultmanna jedná o jistou redukci duchovních hodnot obsažených v Bibli. Jeho racionalismus je příliš ostře viděn hlavně v pochopení zjevení. Tomu se však Bultmann brání²². Také v nedostatečném přesahu Božího slova je možno vidět vliv demytologizačního programu. V porovnání s Barthem je u Bultmanna duchovní náboj slova minimální. Nicméně slovo, a to v jakékoliv podobě, je u Bultmanna na prvním místě. Zvěstování se podle něho stává jediným nástrojem, jak učinit Boží slovo aktuální. Charakterizuje jej jako eschatologické dění, které trvá až do dnešní doby. Nese s sebou nárok křesťanské víry, je existenciálním činem Boha, a proto na

²² BULTMANN, R. *Der Begriff der Offenbarung im NT*. In GuV III. s. 11/16 – 17.

něj lze pohlížet jako na zázrak. Obsahem Ježíšova zvěstování je rozkaz či povolání. Můžeme je také chápat jako formu učení o příchodu Božího království. V zásadě je však i zde nutnost demytologizace, aby zvěst byla správně pochopena. Jen na základě pochopení dochází u člověka k *vlastnímu* či *nevlastnímu* existování. Cílem křesťanského zvěstování je učinit aktuální Boží slovo, které člověku sděluje, že je stvořený, že není ve světě doma, že nedisponuje svým životem, že jeho život není jistotou. Naopak že jeho život je dějinným životem, jeho bytí stojí v činu rozhodnutí. Zvěstování zakládá víru. Na počátku století se zvěstování ocitlo v krizi, a proto je využití existenciální filosofie v Bultmannově teologii potřebné. Spolu s literaturou poskytuje bohatý jazykový potenciál, díky kterému k nám Bultmannova teologie promlouvá i dnes.

Nejasnou stránkou se v Bultmannově práci stávají jeho zveřejněná kázání. Tato praktická část v jeho teologii je značně odlišná od myšlenkových postupů, které nacházíme v jeho knihách. Bultmann na podnět své manželky vydává sbírku svých kázáních - „*Marburger Predigten*“ (1951), která jsou svým obsahem aktuální (politický podtext, ironie), jsou ale také plná spiritualismu. Nevybočují z linie liberálního smýšlení, čímž jsou vzhledem k celkovému Bultmannovu teologickému myšlení značně nepochopitelná. Karl Barth je charakterizuje jako

nudná²³. Jejich největší problém spočívá v tom, že by v nich měla být demytologizace nejzřetelnější, ale není. Důvodem může být doba jejich vzniku, kdy ve válečných letech nebyli obyčejní lidé připraveni na naprosto jiný typ kázání. Bultmann ve svých kázáních nemění běžný styl v té době, neboť hlavním smyslem kázání je skrze jejich porozumění dojít k pochopení vlastního bytí a stavu, v němž se člověk nachází. Demytologizovaným kázáním by nebyl naplněn jejich cíl, neboť by jim nikdo nerozuměl a tedy je i nepochopil. Tím by kázání ztratilo svůj smysl. Bultmannova kázání splňují jeho vlastní cíl, že je v nich zvěstován Ježíš jako ten, který přináší možnost odpuštění, ale nesplňují podmínku nadčasovosti a schopnosti oslovení současného člověka. Pokud tedy mluvíme o Bultmannově teologii jako o nadčasové, tak v tomto případě to neodpovídá. Jeho kázání jsou, až na jisté již řečené výjimky, aktuální vzhledem k době svého vzniku. Přesto musíme podotknout, že demytologizace je dnes součástí práce každého kazatele, aniž by si to možná uvědomoval. Srozumitelné zvěstování a kázání vede člověka do možného vztahu k Bohu a tím i k víře v Něho.

Pro Bultmanna je víra základní součástí člověka, neboť vyjadřuje postoj pravého lidství, který je charakterizován v dialektice „*schon nicht*“ a „*noch nicht*“. Víra je pro Bultmanna „existenciální“ možnost, která k člověku náleží, a na

²³ BARTH, K. Karl Barth-Rudolf Bultmann Briefwechsel 1922-1966. s. 164.

základě zjevení také možnost „existenciální“, která mu umožňuje přijmout Boha. Křesťanská víra je dějinná, je to odpověď na zjevení, je poslušností člověka před spásným činem Boha. Člověk ve víře opouští starou existenci, a tím umožňuje průběh existence nové. Víra zakládá nové existenciální sebepochopení člověka, který si nově rozumí²⁴. Víra je výrazem pro Boží lásku, která je identická s „už-žít“. V Bultmannově teologii je víra pochopena jako „rozumějící“ víra, skrze kterou člověk dochází k porozumění sobě samému, ale také víře jako takové, tzn. člověk ví proč věří. Bultmannovo pojetí víry s sebou přináší úkol učinit ji srozumitelným obsahem kázání. To se mu na první pohled daří, ale pokud přihlédneme k praktickému rozpracování zvěstování a její aktualizaci v kázáních, výsledný obraz se velice vzdaluje od Bultmannovy snahy učinit kázání oslovením „moderního“ člověka.

Bultmannův pohled na člověka je do značné míry ovlivněn teologií apoštola Pavla, a to především jeho pochopením bytí člověka jako „σάρξ“ a „σῶμα“ resp. „πνεῦμα“. Tato dialektika je podpořena Bultmannovým viděním rozdílu mezi naším a biblickým světem. Bultmann zná jenom konkrétního člověka v jeho určité dějinné situaci. *Vědění o sobě samém* nazývá Bultmann *předvědění* či *předporozumění*.

²⁴ THEUNIS, F. *Offenbarung und Glaube bei Rudolf Bultmann*. 19. Aufl. Hamburg-Bergstedt : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G.m.b.H., 1960. s. 96.

Člověka zároveň charakterizuje jeho dějinnost, určenost a stvořenost. Na jejich základě může člověk existovat *vlastně* či *nevlastně*²⁵. Tato dvojitá možnost existování je pro Bultmanna výchozím bodem v jeho teologickém bádání o vztahu mezi Bohem a člověkem. Pro člověka na základě setkání s Božím Slovem vzniká možnost rozhodnout se mezi *vlastní* a *nevlastní* existencí. Předpokladem k rozhodnutí se stává „rozumějící“ víra. Pro Bultmanna „se-rozhodnout“ pro Krista znamená skutečně pochopení vlastní existence. Moment tohoto rozhodnutí přichází jako naplnění času, jako dar od Boha v podobě milosti. Je to moment, který Bultmann označuje jako „*Sein im Augenblick*“²⁶, jež se odehrává Tady a Nyní. Vlastní bytí je pak pochopeno jako existence dějinná, eschatologická, která žije z Boha, z budoucnosti, a prožívá skutečný život. Víra, naděje, láska jsou dary života, které staví věřícího do dění mezi „*schon jetzt*“ a „*noch nicht*“, a zároveň tím umožňují střetnutí s Bohem²⁷. Vlastní existence je pak Pavlovými slovy „*εἶναι ἐν Χριστό*“ a projevuje se v „*περιπατεῖν ἐν Χριστό*“²⁸. Zde je zároveň patrné, proč je Bultmann zastáncem přítomné eschatologie: vše, co má pro nás svou důležitost, se děje právě teď. V předmětném

²⁵ THEUNIS, F. Offenbarung und Glaube bei Rudolf Bultmann. s. 23.

²⁶ S tímto pojmem úzce souvisí Bultmannův další pojem „*Gleichzeitigkeit*“.

²⁷ Proto jsou pro Bultmannovo teologické myšlení důležité pojmy jako „*Entweltlichung*“, „*Entscheidung*“, „*Begegnung*“, které však odmítá Oskar Cullmann.

²⁸ BULTMANN, R. Kirche und Lehre im Neuen Testament. In BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen* I. 5. Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1964. s. 171/27 – 28. (Dále jako GuV I.)

světě je přítomnost bod, ve kterém se máme rozhodnout vždy znovu pro svou pravou existenci nepředmětného „*Dasein*“ subjektu, jehož znakem je vědomí. Naše rozhodnutí je rozhodnutí o sobě samém a my se nikoliv, že můžeme rozhodnout, my se nejen že musíme (*müssen*) rozhodnout, ale my máme dokonce podle Bultmanna povinnost (*sollen*) se rozhodnout pro vlastní pravou existenci. Neuznáním našeho pobytu jako nevlastního a dějinného, zapomenutím na svoji nicotnost, zapíráním nároků Boha, spolehnutím se na jistotu světa Bultmann charakterizuje jako hřích. V souvislosti s hřichem Bultmann užívá pojmy „*Nicht-Verstehen-Wollen*“ či jednoduše „*Vergessen*“. Pro Bultmanna je tak člověk v zásadě hříšný a jeho cesta vede jenom z hříchu, resp. z *nevlastního* bytí k *vlastnímu*, za což byl Barthem kritizován. Bultmann se domnívá, že jeho postoj je správný, neboť v průběhu dějin člověk na místo Boha dosadil sebe.

Základní rozdíl mezi člověkem žijícím z víry a nevíry je v jejich eschatologickém existování. V Bultmannově pochopení člověka můžeme vidět značný racionalismus a i jeho nedostatečnou specifikaci „moderního“ člověka. Bultmann se přesně nevyjádřil, kdo je moderní člověk. Jediné možné vysvětlení, které lze v jeho knihách nalézt je, že se jedná o člověka, který již nevěří v mýty. To je dost zjednodušené v porovnání s tím, jak precizně se zabývá rozdílem mezi *vlastní* a

nevlastní existenci člověka. Bultmann tak již nepokládá otázku „Věříš v Boha?“, ale „Chceš věřit v Boha?“ Svým pochopení člověka klade velký důraz na svobodný čin a na lidskou odpovědnost za svá rozhodnutí. Jeho teologie je i proto nyní aktuální. Vztah mezi Bohem a člověkem probíhá v dějinách, které jsou polem lidského rozhodnutí. Hranice, které člověk vůči Bohu postavil, budou podle Bultmanna zbourány v momentě, kdy člověk nalezne opětovnou poslušnost vůči Bohu. Pak se Bůh svobodně zjeví člověku. Toto zjevení už nastalo a to v podobě Ježíše Krista na kříži²⁹. Tímto momentem začala „krize“. Slovo „*κρίσις*“ znamená soud, který probíhá také v současnosti³⁰ skrze zvěstované slovo. Tím je zároveň jasné, proč je pro Bultmanna důležitější kříž a tím i vzkříšený Kristus, než historický Ježíš. Kritika, která je spojena s jeho pochopením člověka, míří na Bultmannův důrazný individualismus.

Desátá kapitola mé práce obsahuje názory na Bultmannovu teologii z pohledu jeho oponentů. Kritické ohlasy míří na jeho zúžení představy Boha a jeho působnosti či na dialektické rozlišení skutečnosti světa a Boha. V jeho teologii můžeme nalézt vlivy pietistické, liberální a lutherské teologie, které jsou částečně eliminovány existenciální filosofií Martina

²⁹ Jn 15, 16 „Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás, abyste šli a nesli ovoce a vaše ovoce aby zůstalo; a Otec vám dá, oč byste ho prosili v mém jménu.“

³⁰ BULTMANN, R. Die Eschatologie des Johannes-Evangeliums. In GuV I. s. 143/12 - 13.

Heideggera. Proto se i značné využití filosofie a filosofických pojmů střetává s nepříznivým ohlasem. Někteří jeho odpůrci vidí ve spojení velký důraz na racionalismus (demytologizace, pojem zjevení), sklon k individualizaci (problematika člověka) a k subjektivismu (pojetí víry). Předposlední kapitola obsahuje některé Bultmannem často užívané pojmy.

Bultmannova teologie je nazývána „hermeneutická teologie“. Tento pojem pochází až od jeho žáků. Svým pochopením člověka jako rozumově se rozvíjející existence, která pravého pochopení dojde až skrze porozumění Slovo víry, se stává Bultmannova teologie i dnes možností k oslovení člověka 21. století. Jeho práce nestojí a ani nepadá s filosofickou koncepcí Heideggera, ale je jí adekvátně podpořena. Bultmannova teologie vzhledem ke své mnohoznačnosti není vždy jasně čitelná, což s sebou přineslo na jedné straně mnohá nedorozumění, na straně druhé se jeho práce stala výchozím bodem pro mnoho jeho následovníků.

Teoretický a praktický přínos disertační práce

Dnes je zřejmé, že se neuskuteční debata nad programem demytologizace, jako tomu bylo na počátku padesátých let. Cílem disertační práce nebylo tuto debatu znova nastolit. Tato práce si nárokuje místo na poli teologie v současné době, neboť je v ní ukázáno, že existenciální interpretace nebyla věcí minulosti, ale má svůj význam i dnes. Z Bultmannovy teologie se člověk může poučit při hledání cesty k Bohu. Jeho myšlení pod vlivem existenciální filosofie učinilo jeho teologii nadčasovou. Svým zájmem o člověka jako lidskou existenci, která se svobodně rozhoduje pro svou budoucnost, se jeho teologie vyjadřuje naprosto platně i k naší době. Někteří z nás se chápou jako individuální bytosti, které se chtějí rozhodovat samy za sebe. Bultmannova teologie je v tomto postoji velkou oporou, neboť rozhodnutí není záležitostí jednoduchou, ale pokud „rozumíme“, jde o cestu zajisté správnou. Jeho teologie znamená aktualizaci eschatologie, která je apelem na člověka, na jeho jednání, činy a vede ho k odpovědnosti. Ukázat, že člověk stojí před Bohem, a tedy v možnosti přijmout Boha, je zvlášť v České republice, úkolem doby. Bultmannova teologie se tak, svým do jisté míry chtěným důrazem na *ratio*, může i dnes stát platformou mezi teologií a fenomény vědy, které teologie nazývá jako

„*Unglauben*³¹“. V mé práci bylo zřetelně ukázáno, že teologie není jenom věda o Bohu, ale věda o vztahu mezi Bohem a člověkem, kdy Bůh není nějaký abstraktní pojem, ale je zde stále přítomen, i když v jiné časové dimenzi. Bultmannova teologie není nová v tom, že by nám předávala něco, co tady ještě nebylo, ale je nová v tom, že interpretací mýtických představ umožňuje změnit názor, že teologie je určena pouze pro skupinu zasvěcených. Jasně ukazuje, že je **možností pro každého, kdo si klade otázky po smyslu své existence a smyslu situace v níž žije**. Ukázat Bultmannovu teologii v tomto světle je cílem mého bádání.

Didaktickým přínosem v současné době je tato práce pro ty teology, kteří se chtějí seznámit s užitím existenciální interpretace v teologickém myšlení.

³¹ BULTMANN, R. *Das Problem der „natürlichen Theologie“*. In GuV I. s. 308.

Seznam publikovaných prací:

FOLLPRECHTOVÁ, J. *Kritické ohlasy na teologii Rudolfa Bultmanna* (v tisku)

FOLLPRECHTOVÁ, J. *Teologická ekologie ve vztahu k současnému světovému dění*. In KUČERA, Z. *Teologie v dialogu*. Sborník k pětasedmdesátinám profesora Zdeňka Kučery/ J.B. Lášek – D. Toth (ed), Hradec Králové : Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-239-4578-5.

Výčet nejdůležitějších použitých pramenů:

1.PRIMÁRNÍ LITERATURA

BULTMANN, R. *Ježíš Kristus a mytologie*. 1. vyd. Přel. I. Tretera. Praha : OIKOYMENH, 1995. ISBN 80-238-0468-5.

BULTMANN, R. *Dějiny a eschatologie*. 1. vyd. Přel. B. Horyna. Praha : OIKOYMENH, 1994. ISBN 80-85241-66-8.

BULTMANN, R. *Neues Testament und christliche Existenz*. 1. Aufl. Tübingen : J.C.B. Mohr, 2002. ISBN 3-8252-2316-7.

BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen I*. 5. Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1964.

BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen II*. 1 Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1952.

BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen III*. 3. Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1965.

BULTMANN, R. *Glauben und Verstehen IV*. 1. Aufl. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1965

2. SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos I*. 1. Aufl. Hamburg-Volksdorf : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G.m.b.H., 1951.
- BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos II*. 2. Aufl. Hamburg-Bergstedt : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1965.
- BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos III*. 5. Aufl. Hamburg-Volksdorf : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1954.
- BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos IV*. 8. Aufl. Hamburg-Volksdorf : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1955
- BARTSCH H.-W. *Kerygma und Mythos V*. 9. Aufl. Hamburg-Volksdorf : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1955
- CULLMANN, O. *Heil als Geschichte: heilsgeschichte Existenz im NT*. Tübingen : J.C.B. Mohr, 1965.
- EBELING, G. *Podstata křesťanské víry*. 1. vyd. Přel. O.A. Funda. Praha : OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-16-X.
- FUNDA, O. A. *Mezi vírou a racionalitou*. 1. vyd. Brno : L. Marek, 2003. ISBN 80-86263-39-8.
- HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. 2. opr. vyd. Přel. I. Chvatík, P. Kouba, M. Petříček, J. Němec. Praha : OIKOYMENH, 2002. ISBN 80-7298-048-3.
- JASPERS, K. *Die Frage der Entmytologisierung*. München : R.Piper & Co. Verlag, 1981. ISBN 3-492-00507-1.
- KÖRNER, J. *Eschatologie und Geschichte*. 13. Aufl. Hamburg-Bergstedt : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G. m. b. H., 1957.
- LOCHMANN, J. M. *Víra a porozumění u Rudolfa Bultmann*. *Teologická příloha Křesťanské revue*, 1953.
- OEMING, M. *Úvod do biblické hermeneutiky. Cesty k pochopení textu*. 1. vyd. Přel. F. Čapek. Praha : Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-518-6.
- OTT, H. *Geschichte und Heilsgeschichte in der Theologie Rudolf Bultmanns*. Tübingen : J.C.B. Mohr, 1955.

SCHWEITZER, A. *Geschichte der Leben-Jesu-Forschung*. I. Band. München und Hamburg : Siebenstern Taschenbuch Verlag (77/78), 1966.

SCHMITHALS, W. *Die Theologie Rudolf Bultmanns*. Tübingen : J.C.B.Mohr, 1966.

SOUČEK, J. B. Rudolf Bultmann jako novozákonní badatel. *Křesťanská revue*, 1953, roč. 20.

SOUČEK, J. B. Rudolf Bultmann jako systematický teolog. *Křesťanská revue*, 1953, roč. 20.

TILLICH, P. *Die Frage nach dem Unbedingten*. Gesammelte Werke. Band V. 1. Aufl. Stuttgart : Evangelisches Verlagswerk, 1964.

THEUNIS, F. *Offenbarung und Glaube bei Rudolf Bultmann*. 19. Aufl. Hamburg-Bergstedt : Herbert Reich, Evangelischer Verlag G.m.b.H., 1960.

TRTÍK, Z. Teologický problém Rudolfa Bultmanna. *Náboženská revue*, 1959, roč. 30.

TRTÍK, Z. K. Barth o R. Bultmannovi. *Náboženská revue*, 1959, roč. 30.

ZAHRNT, H. *Die Sache mit Gott : Die protestantische Theologie im 20. Jahrhundert*. München : R. Piper und Co. Verlag, 1966.

3. ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

WERNER, Raupp. *Rudolf Karl Bultmann* [online]

Biographisch/Bibliographisches Kirchenlexikon [cit. dle 4. dubna 2007].

Dostupné na internetu:

<http://www.bautz.de>

Nenalezen. *Rudolf-Bultmann-Gesellschaft für Hermeneutische Theologie* [online] [cit. dle 10. dubna 2007]. Dostupné na internetu:

<http://www.univie.ac.at/bultmann/>

Nenalezen. *Rudolf Karl Bultmann* [online] Wikipedia [cit. dle 7. března 2007]. Dostupné na internetu:

http://de.www.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Karl_Bultmann.html

Zusammenfassung

Die Theologie Rudolf Bultmanns ist interessant und dynamisch, aber auch unklar und vieldeutig. Trotzdem hat sie ein bestimmtes Ziel, und das ist der Mensch, der in der gegenwärtigen Zeit lebt. Bultmann will dem Menschen zeigen, dass er immer in der Entscheidung steht. In dieser Entscheidung soll er nicht etwas Abstraktes oder Undeutliches wählen, sondern er hat die Pflicht, sein Leben aus der Finsternis herauszuziehen und in der Unsicherheit seines Lebens eine Grundlage der eigentlichen Existenz zu finden. Bultmann erhellt durch die Entmythologisierung, dass ein Weg zu Gott immer existiert. Dieser starke Akzent ist in seiner ganzen Arbeit deutlich.

Wenn wir von den Schwächen sprechen wollen, müssen wir vor allem seine Abwertung des historischen Jesus und seine Predigten erwähnen. Diese Teile haben ein ähnliches Problem, und zwar wird in ihnen die Entmythologisierung mehr (im ersten Fall) oder weniger (im zweiten Fall) gesehen. Es wäre ein Fehler, in seiner Theologie nur Entmythologisierung zu sehen. Dieses Programm der hermeneutischen Methode hat ein großes Gewicht in seiner Theologie, aber sie (= die Theologie) ist nicht nur Entmythologisierung. Seine Zeitgenossen waren anderer Meinung. Kritische Stimmen können wir von Seiten der Theologen, aber auch von Seiten der Philosophen hören. Die

Eschatologie bei Bultmann als eine ständige „Präsenszeit“ gibt uns eine Möglichkeit für das Leben in der Verantwortung, für wirkliches Leben im Glauben an Gott. Das sehe ich auch für unsere Epoche als positiv an, da bei Bultmann kein Mythos mehr gültig ist.

Deshalb bemühe ich mich in dieser Dissertationsarbeit, ein plastisches Bild der Theologie von Bultmann zu schaffen und zu darstellen, dass die existentielle Interpretation kein vergangenes Thema sein muss. Die Wendung dieser Interpretation öffnet die Tür für den Menschen, der denkt und der Verantwortung tragen will. Der Weg von Bultmann ist nicht leicht zu verstehen, aber die Anwendung der Entmythologisierung in der Theologie viele Möglichkeiten anbietet, wie der Mensch sich selbst verstehen kann. Und „wir können nur dann sinnvoll von Gott reden, wenn wir von uns selbst reden“³².

³² BULTMANN, R. *Offenbarung und Heilsgeschehen*. 1. Aufl. Band 7. München : Evangelischer Verlag Albert Lempp, 1941. Seite. 46.

Práce se zabývá teologií Rudolfa Bultmanna. Cílem není pouze analýza programu demytologizace, ale jejím hlavním úkolem je předeštíť, do jaké míry a jak existenciální interpretace ovlivnila jeho myšlení např. v eschatologickém bádání, v problému historického Ježíše, v kázáních a ve vztahu mezi člověkem a Bohem. Jsou zde probrány hlavní nejasnosti Bultmannova systému, základní kritické ohlasy nejen v SRN, ale také v České republice. Jeho existenciální interpretace byla odvážným, ale naprosto adekvátním počinem ve své době, na jehož základě je jeho teologie aktuální i v současnosti.

The present work deals with the theology of Rudolf Bultmann. It aims not only to analyse the demythologisation programme but primarily to outline to what extent and how existential interpretation influenced his thinking, e.g. in eschatological study, the issue of historical Jesus, in sermons and in the relationship between man and God. The thesis covers the main ambiguities of Bultmann's system, principal critical reactions not only in Germany but also in the Czech Republic. His existential interpretation was a brave and totally adequate act in its time based on which the theology is topical even today.

- Bultmann
- historický Ježíš
- dialektická teologie
- demytologizace
- existenciální filosofie
- racionalismus

- Bultmann
- historical Jesus
- dialectical theology
- demythologisation
- existential philosophy
- rationalism

